

WAAROM GENADE IRRITANT IS?

preek bij Lucas 5: 27-32

We zongen daarnet

‘ Voor ieder van ons een plaats aan de tafel,
beschadigd of gaaf, rechtvaardig of slecht, ...’

Maar ik vroeg me af of dat we echt menen, of ik dat wel echt meen? Want neem eens iemand in gedachte die volgens jou echt ‘ fout’ is. Of iemand uit de kerk waar grote moeite mee hebt Of een ander die dingen gedaan heeft wat absoluut niet kan Ik hoorde over een kerkdienst in Argentinië Daar was een man die was beul geweest van het omvergeworpen militair regime. Hij wilde aan tafel bij het avondmaal, maar hij werd geweigerd ... Wellicht moet je denken aan iemand die jouw neefje heeft misbruikt, Er is volgens jou voor zo’n iemand straks een plek aan tafel, ook als hij tot inkeer gekomen is ...? Wil jij samen met hem of met haar brood en wijn ontvangen?

Levi was ook zo iemand. Een tollenaar. Door alle verhalen waarin tollenaars een rol spelen vinden wij ze vaak sympathiek. Zoals Zacheüs ... ach die kleine Zacheüs in die boom! Dat is onze knuffel tollenaar. Ik moet ook denken het verhaal van de Farizeër en de tollenaar. Dan heb je toch liever te maken de tollenaar dan met die Farizeeër. Tollenaars, we weten dat ze corrupte belastingambtenaren waren, die samenwerkten met de Romeinse bezetter. Toch koesteren we sympathie voor hen. In ieder geval kunnen ze op meer begrip ons rekenen dan de Farizeeërs. Dat zijn in onze ogen schijnheilige, trotse, wettische en veroordelende mensen. Geef mij maar een tollenaar. Wij hebben een negatief beeld van Farizeeërs. Dat is niet helemaal terecht. Het waren toegewijde mensen, die een gebedsleven kende. Ze probeerden in alle dingen van het leven de wil van God te doen. Ze gaven royaal aan de armen Het waren sociaal bewogen mensen Ze namen de Thora, de wet van God, uiterst serieus.

En in die zelfde Thora stond dat je rein moest leven, en je verre moest houden van mensen die niet heilig leefden. Daarom morren ze erover dat Jezus zich inlaat met ‘foute mensen’. Morren is passief verzet. Gemor is van dat ongenoegen wat zo half onder de radar blijft. In een kerk kun je dat soms meemaken Dat blijkt ook in dit verhaal. Want ze stellen de vraag daarover niet aan Jezus zelf, maar aan zijn leerlingen. Je wilt wel je punt maken, maar je gaat niet direct de confrontatie aan. En ze vragen aan de leerlingen van Jezus: ‘Waarom eten en drinken jullie met tollenaars en zondaars?’ Als je de Thora serieus neemt is dat een terechte vraag. Want Levi is geen schattige tollenaar. Hij is corrupt. Hij heeft mensen bestolen. Nu laat Jezus zich uitnodigen voor een groot feest in dat bij elkaar gestolen huis van hem. Dat kan toch niet. Wat zouden de slachtoffers van Levi daarvan vinden? Bovendien zijn de collega’s van Levi uit dat corrupte wereldje ook van de partij. Daar moet je niet willen wezen als rechtschapen gelovige. ‘Waarom eten en drinken jullie met tollenaars en zondaars?’ Jezus antwoord met een

spreekwoord. Blijkbaar heeft de vraag hem via via toch bereikt. Hij zegt: ‘Als je gezond bent heb je geen dokter nodig, alleen als je ziek bent. Het is niet mijn missie om rechtvaardige mensen te roepen, maar ik ben er voor de mensen met wie het mis is gegaan.’ Maar wat gebeurt hier nu? Het lijkt wel of Jezus het denkschema van de Farizeeën, waarin de wereld verdeeld is in goed en fout overneemt. Het lijkt er zelfs op dat Jezus de Farizeeën bevestigt in hun zelfbeeld: Wij zijn gezond, die daar bij dat feest zijn ziek. Wij zijn goed en die anderen zijn goed fout. Maar door het zo te zeggen houdt Jezus ons een spiegel voor ‘Moet je eens kijken, hoe je over jezelf bent gaan denken?’ Jij denkt in het schema van wij en zij. Wij zijn goed en zij zijn fout. Want ik leef goed en door mijn trouw en toewijding is mijn plekje bij God veilig. De vraag is: hoe kijk je naar jezelf? Hoe kijk je naar die ander, die in jouw ogen ‘slecht’ is?

Het verhaal begint ermee dat Jezus bij zijn tolhuis Levi ziet zitten. ‘Hé, jij daar! Wie? Ik? Ja, jij’ Jezus ziet Levi, In het Grieks staat een woord dat zo iets als ‘gewaar worden’ betekent. Jezus neemt Levi waar. Hij doorziet hem. Onze oordelen over goed of fout zijn vaak gebaseerd op de buitenkant. En als iemand fout heeft gehandeld dan valt iemand samen met die foute handeling. Maar een mens is altijd meer. Jezus kijkt daar doorheen. Jezus ziet hoe Levi daar zit, daar voor zijn tolhuis. Levi zit daar te zitten. En dat geldt niet alleen letterlijk. Hij zit ook vast in foute patronen en gewoontes. Zoals wij ook vast kunnen zitten. Je leeft wel en beweegt wel, maar op een bepaalde manier zit je vast. Er moet iets doorbroken worden. Waarin zit jij vast? Dan klinkt de stem van Jezus: ‘Volg mij.’ En de zittende Levi verlaat zijn stoel en staat op. Maar ‘opstaan’ is in de Bijbel een ‘nieuw leven’ beginnen. Het verhaal laat ons denken dat het allemaal in een oogwenk gebeurt. Zulke veranderingen zijn meestal een heel proces. Aan de bekering van Levi ging wellicht het nodige vooraf. Nico ter Linden zegt prachtig hierover: ‘een bekering is als een doorbraak van een dam – er heeft zich een onvrede opgehoopt en verlangen naar verandering, maar er is ook vrées voor verandering, en die houdt alles vast. Totdat Jezus hem ziet zitten en zijn stem de dam van angst doorbreekt. ‘Volg mij’ Levi staat op en wordt volgeling van Jezus.

In huize Levi wordt een groot feestmaal aangericht. Blijkbaar vindt Levi zijn verandering een groot feest waard. Een hele schare collega tollenaars heeft hij uitgenodigd. Ook Jezus is er met zijn leerlingen. Ik stel me zo voor dat ze zongen: ‘Voor ieder van ons een plaats aan de tafel, beschadigd of gaaf, rechtvaardig of slecht, ...’

Jezus begeeft zich in deze verdachte kringen. En vanuit onze cultuur kunnen we maar amper navoelen wat dat betekent. Samen eten betekent intiem met elkaar omgaan, dat is elkaar aanvaarden. In veel culturen functioneren maaltijden als grenspalen. Zij markeren de grenzen tussen verschillende nivo’s van intimiteit en acceptatie. Als je met iemand eet dan laat je zien ‘ik hoor bij jou’. In het Jodendom van die tijd was een centrale vraag: Met wie kan ik eten? In die vraag zat de vraag naar reinheid en heiligheid. Samen lunchen was eigenlijk een theologische

bezigheid. Jezus eet samen met mensen, die misschien wel 'goed fout' zijn. Dit zo anders dan de afrekencultuur, waarmee wij te maken hebben. Heel veel mensen moet hangen, als ze iets op hun geweten hebben. In de publieke ruimte is er ongelofelijk veel genadeloze veroordeling. Vaak op grond van snelle beelden. Sinds we niet meer in het oordeel van God, die mensen doorziet, geloven, zijn we overgeleverd aan het oordeel van mensen.

Jezus begeeft zich tussen de mensen met wie het mis is gegaan. In de kerk hebben daarvoor een woord: 'genade'. In dit verhaal wordt genade gedaan. De gratie wordt om niet verleend. En genade heeft iets irritants. 'Genade betekent dat we niets kunnen doen waardoor God ons meer zal gaan liefhebben en dat we niets kunnen doen waardoor God minder van ons gaat houden.' Dat eigenlijk is bloedirritant. Dit gaat de schriftgeleerden veel te ver. Wellicht gaat het ook jou ook te ver? Daar sta met je eigen goede gedrag. Maar zijn we niet allemaal 'goed fout'? In die zin, dat we allemaal 'goed én fout' zijn. We zien hier genade in werking. Maar genade is meer dan aanvaarding. Het is startbaan voor vernieuwing. Het is niet de bedoeling dat alles bij het oude blijft. Anders is het goedkoop. 'Ik ben gekomen' zegt Jezus, 'om zondaars aan te sporen een nieuw leven te beginnen.' Dit zit ook in het vervolg van dat lied *'Voor ieder van ons een plaats aan de tafel, beschadigd of gaaf, rechtvaardig of slecht, en ondanks de pijn: een plaats van vergeving, genadig begin van goddelijk recht.'* Maar de woorden 'Voor ieder van ons een plaats aan de tafel, beschadigd en gaaf, rechtvaardig en slecht, ...' blijven irritant. Ik zie die misbruiker zitten, of die beul. Jezus doorkruist onze wij-zij schema's Hij doorbreekt onze indeling van goed en fout. Waarom hanteren wij dit soort indelingen? Ik denk dat het algemeen menselijke neiging is om het kwade niet in jezelf te willen zien maar vooral bij anderen neer te leggen. Genade is irritant. Het roept verzet op. Het eind van het verhaal is dan ook dat Jezus werd gehangen. Hij kwam te hangen tussen twee mensen met wie het mis was gegaan, twee misdadigers. Het verhaal gaat dat God het voor hem heeft opgenomen. En dat zijn stem aan de overkant onverminderd 'volg mij' blijft roepen. Het verhaal gaat dat de Eeuwige daar een feestmaal aanricht. *'Voor ieder van ons een plaats aan de tafel, beschadigd of gaaf, rechtvaardig of slecht, en ondanks de pijn: een plaats van vergeving, genadig begin van goddelijk recht.'*
Amen